

OKSANA VASJAKINA

HAAVA

SUOMENTANUT RIKU TOIVOLA

HELSINGISSÄ KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Teoksen julkaisemiseen on saatu apuraha Suomen Kulttuurirahastolta. Käännöstyötä on tukenut myös Otavan Kirjasäätiö.

Sitaattien suomennotokset:

- s. 7 Mika Siimes ja Piia Sivenius (Julia Kristeva)
- s. 183–184 Heta Rundgren ja Aura Sevón (Hélène Cixous)
- s. 225–226 Katja Losowitch (Gennadi Aigin runo ”Täällä”)
- s. 229 Susanna Lindberg (Maurice Blanchot)
- s. 232 Alpo Rönty (Ovidius)
- s. 247 Tapani Kilpeläinen (G. W. F. Hegel Alexandre Kojèven mukaan)
- s. 253 Uno Kailas (Edith Södergran)

Venäjänkielinen alkuteos

Рана

Copyright © New Literary Observer/Новое литературное обозрение, Moscow, 2021

Kannen copyright © Rijksmuseum, Amsterdam, ”Kurjenmiekkä”, tuntematon tekijä, litografia, 1817

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

ISBN 978-951-1-43699-7

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

Alina Bahmutskajalle

Ensimmäisenä kuolee se, joka ei pelkää tuhoa.

INNA LISNJANSKAJA

*Alku on poissaolo, josta virtaa
kaikki, myös lyyrinen kokemus.*

ŠAMŠAD ABDULLAJEV

Runous ja kuolema

Sinun maidossasi, äiti, nielin jäätä.

LUCE IRIGARAY

Et l'une ne bouge pas sans l'autre

*Jotta nainen yrittäisi kohdata tyhjyyden
kasvoista kasvoihin siinä mielessä, joka
muodostuu ja hajoaa kaikkien hänen
suhteittensa ja tavoitteittensa ansiosta...*

JULIA KRISTEVA

Musta aurinko: Masennus ja melankolia

Esipuhe

OKSANA VASJAKINA
SUOMALAISILLE LUKIJOILLEEN

KIRJOITAN TEILLE VENÄJÄLTÄ. Vaikka Suomi ja Venäjä ovat rajanaapureita, minusta tuntuu kuin kirjoittaisin planeettainvälistä viestiä. Ennen kuin aloin kirjoittaa tätä esipuhetta, mietin pitkään, mitä voisin kertoa suomalaisille lukijoille kirjastani. *Haavan* suomentaja Riku sanoi minulle kerran tavatessamme, että Siperia saattaa suomalaisesta lukijasta tuntua ihan kuin toiselta planeetalta. Sitä se varmaan onkin.

Pidän siitä, miltä kirjani nimi kuulostaa suomeksi: HAAVA. Olen toistellut sitä usein itsekseni ääneen. Se on kaunis nimi, kuulen siinä kaukaisen lumipyryn äänen ja junan kohinan ja lisäksi se muistuttaa kaikua.

Kirjani kertoo kaikesta tästä yhtä aikaa: se kertoo helmi-kuusta, maaliskuusta ja huhtikuusta. En ole koskaan käynyt Suomessa, enkä tiedä, miltä nämä kuukaudet näyttävät ja kuulostavat teidän maassanne. Mutta Venäjällä ne ovat minusta kaikkein raskaimpia aikoja. Taivas on matalalla ja harmaa; Moskovassa ne ovat hiljaisia kuukausia, Siperiassa tuulen ja lumimyrskyjen kuukausia. Ne ovat päiviä vailla valoa ja joskus minusta tuntuu, että niinä päivinä ilma haihtuu ja lakkaa hengittämästä.

Kirjani kertoo äidistä, siitä, miten ymmärrän äidin ja tyttären välistä suhdetta. Kirja kertoo tietenkin rakkaudesta. Yksipuoli-

sesta ja todella tuskallisesta rakkaudesta. Onko joku muka sanonut, että yksipuolisuus tekisi rakkaudesta vähemmän arvokasta?

Kirjani kertoo Venäjästä – siitä Venäjästä, jota saattaisi kuvailla rähjäiseksi: kuolemasta köyhyydessä, syrjäkylän ruumishuoneesta, byrokraattisista kiemuroista, arjen niukkuudesta. Se on juuri sitä Venäjää, jota olen katsellut lapsuudesta asti ja jossa olen kasvanut. Sellaisella Venäjällä minä ja suuri osa aikalaisistani olemme varttuneet. Usein ajatellaan, että rähjäisyydessä on jotain noloa. Vastaan kuitenkin, että ei: en haluaisi asettaa ortodoksisten kirkkojen kupolien loistetta vastakkain ruumishuoneen parien alumiinipinnoitteiden himmeän hohdon kanssa. Ne ovat jotain, mikä on olemassa samanaikaisesti. Toivon, että kuvaukseni jokapäiväisestä elämästä välittävät teille niiden värin.

Tämä kirja kertoo jäähyväisistä ja anteeksiannosta. Kirja kertoo venäläisistä naisista. Se kertoo kehosta, kirjoittamisesta ja kuolemasta. Tämä kirja on teille.

I

LJUBOV MIHAILOVNA SANOI, että äidin hengitys oli ollut pahanhajuinen ja raskas. Sen hän oli kuullut papilta. Kuolemaa tekevät hengittävät sillä lailla. Ulkona oli mukavan valoisaa, eikä tuullut. Valo oli kultaista, aivan kuin elokuussa.

Ljubov Mihailovna lepuutti turpeaa, harmaata kättään sohvalla selkänojalla. Outoa, ajattelin kättä katsellessani, että kuolemiseen tarvitaan papin mielipide, näkeehän sen ominkin silmin, että toinen kuolee.

Ljubov Mihailovnalla on levolliset kasvot. Hän uskoo jumalaan ja hänen syöpänsä on pysähtynyt. Hän varmaan luulee, että syöpä pysähtyi juuri siksi, että hän uskoo jumalaan. Hänen kasvoiltaan voi lukea ylemmydentunteen. Ikään kuin hän pittelisi sylissään elämän näkymätöntä turnauspokaalia, jonka juuri voitti äidiltäni.

Andrei sanoi, että Mihail Sergejevitsš soittaa minulle aamukymmeneltä. Andrei oli jo antanut jollekin tuttavalleen bensarahat, että tämä kuskaisi minut hakemaan tuhkia. Olisinhan minä selvinnyt itsekkin, mutta näissä asioissa osanotto on tärkeää. Osanotto ja huolenpito. Valo oli mukavan pehmeää. Nuudeliosopasta tuli maukas. Kaikki järjestyi parhain päin, kuten olin luvannut. Tärkeintä on huolenpito.

Lähtiessään saattotilaisuuden jälkeisestä kokoontumisestamme kotiinsa äidin entisen naapurin mies toivoi, ettei Andrei

surisi. Hän sanoi, että Andrei voi soittaa hänelle, jos haluaa lähteä kalaan. Andrei lupasi soittaa. Tiesin, ettei hän soita, mutta näissä tilanteissa on tärkeää ottaa vastaan osanotot ja huolenpito.

Ljubov Mihailovna pyysi saada esittää minulle surunvalittelunsa. Minä annoin. Kuukauden ajan hän oli juottanut äidille pyhitettyä vettä: kolme ruokalusikallista aamuin illoin rukouksen yhteydessä. Hän sanoi, että papin vierailtua äiti oli virkistynyt ja noussut jaloilleen. Ljubov Mihailovna sanoi, että äiti oli nauranut ja keittänyt soppaa.

Äiti oli kertonut, että pappi laski hänen päälleen kummallisen härpäkkeen, kehotti katumaan ja luki rukouksen. Äiti oli sanonut, ettei ymmärtänyt siitä yhtään mitään. Mutta Ljubov Mihailovnalta hän ei ollut kehdannut tunnustaa, etteivät ortodoksiset menot oikein auta sairauteen. Ainakaan silloin, jos ei usko jumalaan.

Lapsuudessa minulle kerrottiin, että on hyvä, jos sataa, kun ihmistä haudataan. Ensinnäkin on hyvä enne, että sade saattaa matkaan. Toiseksi se on myös luonnon itkua. Luonto osallistuu, osoittaa myötätuntoa. Kun isää haudattiin, sateli vähän vettä. Mutta helmikuussa ei koskaan sada, vaan sateen sijasta on hyvä valo. Siinä valossa kaikki on hyvin punaposkista ja täydellistä, kuin omena.

Niin vain kaikki istuivat vuodesohvalla, jolla äiti kuoli. Ja siten kerralla kaikki olivat lähteneet. Korjasimme Andrein kanssa ruuat pöydältä ja tiskasimme astiat. Andrei sanoi, ettei saattaisipöydältä saa heittää mitään pois ja että kaikki pitää syödä lusikalla. Hän sanoi pesevänsä kaiken, avasi keittiön telkkarin ja alkoi tiskata. Minä kannoin hänelle tyhjiä lautasia. Iltaan oli vielä kauan aikaa.

Andrei kysyi, toimiiko krematorio yöllä. En tiedä, vastasin, mutta tiedän, että meidän vuoromme oli kello 16.30, ja se tarkoitti, että ruumis oli jo poltettu. Andrei sanoi, että elävien

ihmisten polttaminen on inhottavaa. En sanonut mitään, ajattelin vain, ettei äiti ollut elossa, vaan kuollut. Istuin sohvalle ja aloin katsoa televisiota. Sitten kävin makaamaan sohvalle ja nukahdin katkeran helpottuneena. Yöllä näin unta pimeydestä.

Andrei sanoi, että tuttavamies on aika erikoinen kaveri, ja sanoi, ettei minun kannattanut kiinnittää tähän erityistä huomiota. Andrei kertoi antaneensa tuttavalleen kolmesataa ruplaa bensaaseen, että tämä veisi minut krematorioon keskushautausmaalle.

Tämä on kovaa maata. Kaikkialla on aroa, ja niitä paikkoja, joissa vesi virtaa ja on vihreää ja kosteaa, paikalliset kutsuvat tulvaniityiksi. Isä asui viidensadan kilometrin päässä täältä, Astrahanissa. Siellä Volgajoen suulla seisoo lauttoja, jotka laskeetaan lipumaan jokia pitkin vesiliikenteen käynnistyessä. Kylillä lauttamiehiä arvostetaan, he ovat korvaamattomia. Ennen jokaisella lauttamiehellä oli matkassaan oma apuri, joka kiersi matkustajalta toiselle ja keräsi lauttamaksut. Isä kertoi, että sittemmin maksusysteemistä tehtiin sähköinen ja joka lauttaan asennettiin kamera. Ja asetettiin myös lipuntarkastaja. Yksi lauttamiehistä oli kerran sanonut, ettei hän koskaan laskuta kuolleista. Kuolleiden kuljettamisesta kertyy kuulemma muutenkin välillisiä kustannuksia, eivätkä kuolleet kykene maksamaan omasta puolestaan. Sillä lailla otetaan osaa ihmisen suruun.

Mutta kamerat asennettiin ja nykyään lauttaväylällä ei matkusta jäniksiä. Lauttaväylällä ei matkusta edes kuolleita jäniksiä. Lauttamies ei ollut ottanut rahaa ruumista kuljettaneesta autosta ja oli saanut kolmentuhannen ruplan sakot.

Mihail Sergejevitsš soitti kymmentä vaille yhdeksän ja käski minun tulla ulos. Otin vaaleanpunaisen sadetakkikankaasta tehdyn kassin ja laskeuduin portaat alas. Kaikki ympärillä oli harmaata. Valo oli harmaata kuin villa ja tuuli vihoitteli kuin nälkäinen eläin. Kaikki ympärillä oli niin kuin helmikuussa. Se tosiaan tuntui helmikuulta.

Mihail Sergejevitš tuli minua vastaan rappukäytävän ovelle. Kuljimme pihojen läpi sanomatta toisillemme mitään.

Tuttavamieskään ei virkkanut meille mitään, nyökkäsi vain vastaukseksi tervehdykseeni. Minut istutettiin takapenkille. Sitteen alkoi odotus. Istuimme hiljaa ja odotimme, kunnes autoon astui nainen kuohkeassa punaisessa untuvatakissa kiiltävän, kauniin muotoisen käsilaukun kanssa. Hän tervehti ja istuutui viereeni. Tuttavamies käynnisti auton ja lähdimme ajamaan.

Nainen sanoi, että oli huono sää. Tuttava ja Mihail Sergejevitš olivat samaa mieltä. Ajoimme ruokakaupan ja autotallien ohi ja päädyimme harmaalle teollisuusalueelle. Nainen jätettiin siellä pois kyydistä.

Kukaan ei jutellut minun kanssani. Tuttavamies valitti kaasuyhtiön putkimiehestä, sanoi, että putkien vaihto on muutenkin kallista, mutta kaasumies vaati kolmetuhatta ruplaa ylihintaa. Tuttava sanoi käskeneensä tämän painua helvettiin ja soittaneensa kaupungin asuntovirastoon tehdäkseen valituksen. Äiti oli odottanut kaasumiestä kaksi viikkoa. Kuukautta ennen kuolemaansa hän oli ostanut uuden kaasuhellan, mutta soppaa keiteltiin vanhalla, koska kaasumiestä ei vain kuulunut. Äiti pyysi, että minä soittaisin konttoriin vielä kerran, siellä sanottiin, että kaasumies pääsee tulemaan vasta kolmen viikon kuluttua. Viikon kuluttua äiti vietiin saattohoitoon. Siitä viiden päivän kuluttua hän kuoli, eikä kaasusta enää tarvinnut välittää. Uutuuttaan hehkuva hella törötti keittiön nurkassa sellofaaniin käärittynä kuin morsian.

Tuttavamies sanoi, että länsimaat suoltavat sikamaista propagandaa. Mitä ne siellä Lännessä oikein itsestään kuvittelevat, hän kysyi. Homot kiskovat jalkoihinsa kimaltavia pöksyjä ja tanssivat, mutta entäs sota? Mitäs sitten, kun tulee sota? Sukupuolikasvatus on irstailua, tuttava sanoi. Päiväkotilasten pitäisi opetella käsittelemään kalašnikovia. Itse hän kyllä huolehtisi kädestä pitäen, että pojanpoika oppisi kokoamaan ja lataamaan rynnäkkö-

kiväärin ja ymmärtäisi, miten asiat ovat. Asiat ovat nimittäin sillä lailla, että Amerikassa lutkat opettavat lapsiaan vain rullaamaan kortsuja. Mutta meillä Venäjällä jo vaippaikäiset tuntevat käsiaseet. Jos tulee sota, jokainen lähtee puolustamaan isänmaata. Vanhat ja nuoret – kaikki rientävät puolustamaan isänmaataan. Kuka tahansa osaa nussia, eikä siihen paljon älliä vaadita. Mutta isänmaan rakastaminen on tosimiesten hommaa.

Tuttavamies sanoi jutelleensa Skypellä saksalaisen kaverinsa kanssa, joka uhkaili kolmannella maailmansodalla. Saksalainen oli sanonut, että heillä on ydinase. Tuttavamies oli vastannut, että antaa tulla vaan, mutta oli käskenyt ottaa rasvaa matkaan ja luvannut tunkea ydinaseet heidän likaisiin persereikiinsä. Minä istuin hiljaa. Tuttavamies sanoi, että kaikki ne vain panevat toisiaan perseeseen ja että naisetkin siellä ovat lutkia, hyppivät kylvän perässä kuin huvipuistossa. Minusta tuntui, että tarvitsin raitista ilmaa.

Tarvitsin raitista ilmaa. Aro huokui harmaana ikkunan takana, äidillä oli ollut juuri sen väriset hiukset. Silittäessäni hänen päätänsä olin huomannut, että puolet päästä oli harmaata. Hänen hiuksensa olivat myös kiharat. Äiti sanoi, että ensimmäiset haituvat, jotka kasvoivat kemoterapian jälkeen, kiertyivät kikkaralle. Äiti sanoi, että mummokin kasvatettuaan tukkaa ensimmäisen kemoterapiajaksonsa jälkeen hihkui olevansa nyt kuin pieni kikkarakäkkärä.

Homoja ja lutkia, intti tuttavamies. Anteeksi, minä sanoin, etkö sinä voisi olla vähän hiljempaa. Hän vaiken.

Ihmiset puhuvat paljon. Olen tottunut siihen. Mutta olimme hakemassa minun äitini tuhkia, ja matkan olisi kuulunut sujua kunnioittavassa hiljaisuudessa. Minun kuului itkeä hiljaa takapenkillä, eikä kuskin kuulunut sanoa sanaakaan. Olisi voinut kuulua hiljaista keskustelua, radio olisi saattanut soida, olisi voinut kuulua mitä tahansa, mutta ei poliittista älämölöä homoista ja lutkista.

Tuttava ei tiennyt minun olevan lesbo. Silti halusin sanoa hänelle, ettet sinä tiedä kuule yhtään mitään homoseksuaaleista. Mistä olet saanut tuollaisen päähänpinttymän anaalipenetraatioon? Miksi haluaisit työntää saksalaisen pylyreikään läskillä rasvatun rynnäkkökiväärin, halusin kysyä. Mutten kehdannut. Ehkäisyvälineistä ei loppujen lopuksi ole kenellekään haittaa, vaan päinvastoin, ne auttavat suojelemaan elämää. Mutta entäs konetuliaseet? Konetuliaseita käytetään ihmisten tappamiseen.

Auton ilma oli tunkkaista moottorin lämmöstä ja Wunderbaum-kuusen hajusta. Tosi murheellista, tuumin mielessäni, mutta en sanonut mitään.

Pyysin heitä odottamaan minua hautausmaan parkkipaikalla. Pujahdin hautausmaan aidan taakse ja sytytin savukkeen. Hautausmaa helotti kirkkaanvärisistä tekokukista. Käänsin päätäni – hautausmaan toimisto näytti samalta kuin maalaismarketti. Lasimötikän katon takana savutti krematorion piippu. Menin sisään ensimmäisestä ovesta, joka eteen sattui. Minulle kerrottiin, että paperityöt hoidettaisiin viereisellä osastolla. Seuraavalla ovella oli jono, joten istahdin odottamaan. Vanhempi nainen puhui nuoren miehen kanssa. He keskustelivat, mistä olisi parasta ostaa hautapaikka ukille. Keskushautausmaalla on kallista, mutta ukki pitäisi saada haudattua mummon viereen, se oli hänen tahtonsa. Mutta keskushautausmaalla on tosi kallista. Jospa hänet haudattaisiinkin vähän kauemmas, vävyn viereen. Vaan jos ukki ottaa ja suuttuu, tuleeko hän sitten öisin kummittelemaan ja raivoamaan? Ukki on raivonnut kaikille läpi elämänsä eikä nytkään tahdo rauhoittua. Nainen kertoi, kuinka ukki oli muutama päivä sitten tullut raivoamaan hänelle. Sellainen raivopää se ukki on.

Menin sisään seuraavasta ovesta. Pienessä eteisessä oli lasivetriini, jonka hyllyillä seisoj muutama tuhkauurna, niiden joukosta tunnistin äidin uurnan. Se oli harmaa, ja kannessa oli pieni musta helmikukka. Miten mauton kukka, ajattelin, ihan

kuin halvoissa pikkuhousuissa. Andrei halusi sen, minä olisin valinnut kirkkaanpunaisen uurnan, joka vaikutti käsinmaala-
tulta. Siihen kuvioidut kukat näyttivät ihan Hohloma-lautasilta.
Mutta Andrei ehdotti harmaata, koska äiti ei pitänyt kirkkaan-
värisistä asioista. Äidin uurna oli harmaa kuin jokikalojen kylki
tai Lada Samarana konepelti. Isällä oli ollut sellainen vuonna 97.
Harmaa uurna oli puolet halvempi, mutta olisin halunnut ostaa
kalliimman uurnan. Valitsin aina kaikkea kalliimpaa – kau-
niin silkkisen päiväpeitteen, jossa oli kohokuvioituja kukkia, ja
kaikkein kalleimman arkun tuhkattavaksi. Väriltään äidin arkku
muistutti helmiäisenhohtoisia hajuvesipulloja. Äiti rakasti kaik-
kea kaunista, joten hänellä piti olla kaunis arkku.

Äidin uurna seiso juuri sellaisen punaisen uurnan vieressä,
jonka olin alun perin halunnut hänelle ostaa. Silloin ne tieteni-
kin olisivat saattaneet sekoittaa, ja olisin vienyt mukaan jon-
kun tuntemattoman tuhkat. Kuka ylipäätään voisi todistaa, että
äidin uurnassa olivat äidin tuhkat? Ei kukaan. Eihän tuhkausta
tehty meidän läsnä ollessamme. Aivan hyvin he olisivat voineet
ripotella kapseliin mitä tahansa tuhkaa ja heittää äidin ruumiin
joukkohautaan säästääkseen energiaa. Se olisi ollut lainvastaista,
mutta ketäpä laki ja sen täytäntöönpano nykyään enää kiinnos-
tavat? Ei ketään. Meidän on vain luotettava krematorion työn-
tekijöiden tunnollisuuteen.

Uurnaa ei saa haettua noin vain. Ilman tuhkaa koskevia asiakir-
joja uurnaa ei voi haudata eikä kuljettaa lentokoneessa. Mutta
krematorion vitriinin ovi ei ollut lukossa ja sieltä olisi voinut
varastaa minkä tahansa. Mutta miksi joku olisi halunnut ottaa
tuntemattoman ihmisen tuhkat?

Menin takaisin paikkaan, jossa nainen ja hänen poikansa
halusivat ostaa hautapaikan raivoavalle ukille. Eteisessä oli tyh-
jää, joten koputin toimiston oveen. Nainen käski minun tulla
sisään. Hän istui pöydän ääressä kääriytyneenä koirankarvasta

neulottuun huiviin. Nainen sanoi, että läpiveto oli kylmettänyt hänen selkensä eikä hän nyt yltänyt tarvitsemaansa arkistokaappiin. Neuvoin häntä hankkimaan nimesulidia sisältävää tulehduskipulääkettä. Hän kysyi, minne olin viemässä tuhkat: papereissani sanottiin, että tarvitsen todistuksen siitä, ettei tuhkaa ole haudattu. Kerroin hänelle, että vien tuhkat kotiseudullemme Siperiaan. Nainen kysyi minulta, miten aion haudata tuhkat. Ust-Ilimskiin, vastasin. Sitten hän sanoi, että haudatuani tuhkat minun pitäisi lähettää siitä paperi Volgogradiin. Lupasin toimia ohjeiden mukaan, mutta minulla ei ollut aikomusta tehdä niin. Nainen näytti tajuavan sen itsekin, muttei voinut olla kehottamatta minua lähettämään heille paperia. Näin hän ikään kuin sysäsi minulle jonkinlaisen vastuun, ja minä ikään kuin hyväksyin tuon vastuun. Nainen katsoi passiani ja minua ja sanoi, ettei kuva näytä minulta. Sitten hän antoi minulle kaikki paperit ja pyysi minua seuraamaan peränsään. Minä seurasin.

Nainen ei pukenut takkia päälleen lähtiessään ulos. Käskin hänen pukea takkinsa päälle, ettei selkäkipu äityisi entisestään tuulessa, minulla ei ollut kiire minnekään, odottaisin. Nainen huiskautti kättään ja astui ulos tuuleen keinokuitupuserossaan ja koirankarvaisessa huivissaan. Menimme sisään seuraavasta ovesta. Siellä hän avasi vitriinin ja pyysi minua ottamaan uurnan, jossa oli äitini tuhkat. Otin sen ja hymyilin naiselle ikään kuin hän olisi antanut minulle leipää tai marjapiirakkaa. Hyvästellessäni toivotin hänelle pikaista paranemista. Nainen sanoi, että tokenisi varmasti, ja käski minun olla tulematta takaisin.

Uurna oli kuin iso kylmä muna. Sen sisällä oli sinetöity tuhkakapseli. Sipaisin kapselia kädelläni, ja kämmenelleni jäi harmaata tomua. Kenen tuhkaa se oli? Äidin vai jonkun muun? Nuolaisin sormeani. Tuhka ei ollut tomua, se oli karkeampaa ja kovempaa kuin tomu. Kuin rihvelin murusia, kuin ruutia. Uurnan pohjalta löysin repaleisen paperilapun, jossa oli äitini suku-

nimi ja nimikirjaimet. Myös paperi oli tomun peitossa. Kenen tuhkaa se oli? Äidin vai jonkun muun?

Suljin uurnan ja laskin sen vaaleanpunaiseen sadetakki-kankaiseen laukkuuni. Internetissä oli sanottu, että urna tuhkinensa painaisi enintään viisi kiloa. Tämä painoi vähemmän. Mutta siinä oli tuhkattu ruumis, vaatteiden ja peittojen tuhkaa, kalliin kermanvärisen arkun tuhkaa, kukkalaitteiden tuhkaa, niiden siteiden tuhkaa, joilla hänen kätensä ja jalkansa oli sidottu yhteen, krysanteemien ja ruusujen tuhkaa. Luultavasti myös muovisen seppeleen tuhkat, vaikka olin pyytänyt hautaustoittoa ottamaan sen pois ennen tuhkaamista. He olivat luvanneet ottaa, mutta voinko uskoa heitä? Entä jos siellä nyt on niitä kauheita valkoisia muovikukkia? Ovatko äitini tuhkat siellä? Missä hänen tuhkinsa ovat? Ovatko ne hänen vai jonkun muun tuhkaa?

Poltin tupakan ja istuuduin autoon.

Tuttavamies ei sanonut mitään. Katsomatta taakseen Mihail Sergejevitš kysyi, sainko uurnan. Vastasin, että sain ja että nyt minun pitää päästä ruumishuoneelle.

Tuttava käynnisti auton ja matka jatkui. Ajoimme takaisin päin pitkin harmaata aroa. Radio soi ja tuoksukuusi keikkui.

Rakastan matkantekoa enemmän kuin mitään muuta. Tykkään katsella ulos ikkunasta ja sulautua tiehen oman katseeni kautta. Kerran Kazakstanissa näin arolla kameleita. Siellä ne laidunsivat hiljalleen, söivät hiekasta nousevaa lyhyttä heinää.

Kun ajoimme äidin kanssa Siperiasta Astrahaniin, hän sanoi, että kohta lähestymme Astrahania ja sitten minä näkisin kameleita. Näin aroa, mutta en kameleita. Olimme matkustaneet ruskeassa junanvaunussa lähes kokonaisen viikon ajan. Söimme mitä sattuu, luultavasti pikanuudeleita, keitettyjä munia ja piirakoita, joita ostimme asemilta. Olin kymmenvuotias. Oli sieltämättömän kuuma. Ja vierustoverimme kuorsasi hyvin äänekäästi vaunun yläsängyllä. Pakahduimme naurusta, nauru oli

kuin hurmio, joka syntyi lähentyessämme äidin kanssa. Ketään muuta ei ollut ympärillä, me nauroimme vain kahdestaan. Koska meidän kotonamme Siperiassa oli jo aamu, mutta etelässä, missä juna jyskytti, oli vielä yö.

Etelän kaupunkeja lähestyessämme oli viidentoista minuutin mittainen pysähdys. Äiti meni kioskille ostamaan jäätelöä. Juna lähti liikkeelle ja jyskytti hyvin hitaasti, mutta äitiä ei kuulunut. Vaunun tunkkaisuus ja hätä puristivat päätäni. Katsoin ohi matelevaa asemaa, harmaansinisiä teltoja, joissa myytiin leivonnaisia, pylväitä, aseman valkoista rakennusta, ja kadotin kaikki, ketään ei enää ollut ikkunassa, koska juna lipui pois päin asemalta. Nainen viereiseltä sängyltä katsoi minua. Hän kysyi, missä äitini oli, ja kerroin, että äiti oli mennyt hakemaan jäätelöä. Nainen huokaisi. Äidillä ei ollut aikaa ostaa jäätelöä, eikä hän ehtinyt junaan. Matkaa oli jäljellä vielä kaksi vuorokautta. Istuin omalla sängylläni enkä tuntenut kehoani. Minua pelotti. Ei se mitään, sanoi nainen viereiseltä sängyltä, joku varmasti tulee sinua vastaan. Ruokimme sinut, jos tarvitset jotain. Onko teillä paljon matkatavaroita, hän kysyi. En osannut vastata mitään. Äiti oli yhä siellä, jossain asemalla, käsissään kukkaro ja aski ohuita Winston-savukkeita. Juna kiihdytti vauhtia. Oli aikainen aamu. Olin matkalla Astrahaniin yksin.

Mutta äiti palasi takaisin. Asemalta ei ollut löytynyt jäätelöä, niinpä hän oli juossut kaukaisemmalle kioskille. Siellä hän vaihtorahoja poimiessaan huomasi, kuinka juna alkoi hiljalleen liikkua. Hän hyppäsi viimeiseen vaunuun. Konduktööri ei halunnut päästää äitiä sisään, mutta äiti sai ylipuhuttua hänet. Äiti sanoi, että hänen tyttärensä oli kolmannessa vaunussa.

En muista, millainen ilme äidillä oli kasvoillaan, kun hän ryntäsi meidän vaunuamme. Muistan vain hänen hysteerisen hätäisen äänensä. Ja jäätelötuutin.

Miksi kirjoitan, etten muista hänen kasvojaan? Luultavasti kaunistellakseni tarinaani. Itse asiassa tätä kirjoittaessani

muistin, miltä hänen kasvonsa siinä hetkessä näyttivät. Hänen kasvonsa olivat kiviset, leuat oli puristettu tiukasti kiinni, kasvot kellersivät aamuauringon valosta ja tunkkaisesta junanvau-
nusta, jossa olimme matkustaneet jo monta päivää. Silmät kii-
luivat levottomina. Niissä oli kauhua ja hätää. Näen yhä hänen
raskaat kasvonsa, silmät ammollaan ja suu tiukasti supussa.
Aivan kuin ne herkeämättä tulisivat minua kohti, mutta pysyi-
sivät kuitenkin loitolla minusta. Hänen kasvonsa lähestyvät
minua loputtomasti. Ja jäätelö sulaa ja valuu pitkin huokoista,
ihonväristä vohvelia.

Ajoimme halki harmaan aron. Pitelin äidin tuhkia sylissäni
vaaleanpunaisessa kassissa. En tiennyt varmaksi, voisinko aset-
taa uurnan jalkojeni väliin lattialle. Ihmisjäännöksiä on nimit-
täin kohdeltava kunnioittavasti. Mutta oli epämukavaa pitää
uurnaa sylissä. Niinpä levitin jalkani ja puristin uurnan reisie-
ni väliin.

Tuttavamiehen parkkeeratessa autoa keskussairaalan luona
Maanmiehen kadulla pyysin Mihail Sergejevitsiä pitelemään
uurnaa. Hän otti sen huolellisesti käsiinsä.

Näen nykyään unta, jossa kävelen ja kävelen ruumishuoneen
kylmäkaappien ohi tietäen, että yhdessä niistä on äitini ruu-
mis. Alaston jäätynyt ruumis paksussa mustassa säkissä. Käve-
lin kylmäkaappien ohi ensimmäistä kertaa käydessäni tunnis-
tamassa vainajan. Tuolloin en tajunnut, että ruumiita säilytet-
tiin juuri niissä kaapeissa. Nousin portaat ylös, ja patologi tuli
minua vastaan. Hän kysyi äitini koulutusta, syntymävuotta ja
sitä, mihin hän oli kuollut: toisen asteen ammatillinen koulutus,
syntynyt vuonna 1970, hänellä oli syöpä. Patologi katsoi minua
hyvin tarkkaan, aivan kuin hän olisi yrittänyt selvittää, olinko
oman äitini tytär. Todettuaan kasvojemme yhdennäköisyyden
hän vei minut toimistoonsa ja antoi käteeni kuolintodistuksen.
Sitten hän soitti jonnekin, kertoi minun ja äitini sukunimen ja

käski minua odottamaan ulkona. Hän ei sanonut tarkalleen, mitä odottaa.

Tuuli puhalsi silloin vihaisesti. Erittäin kova tuuli. Seisoin ruumishuoneen kuistilla ja raotin varovasti ovea pysyäkseni lämpimänä. Sisältä kantautui ruumiiden ja formaliinin hajua. En tiennyt, mitä odotin. He käskivät minun odottaa, joten odotin. Isokokoinen kaljupäinen mies kurkisti käytävälle. Hän huusi kovaan ääneen, että aiheutan läpivetoa. Kysyin, voisinko odottaa sisätiloissa, ja hän vastasi, ettei minulla ole oikeutta odottaa sisätiloissa. Hän käski minun odottaa ulkona. Niinpä suljin oven.

Poltin tupakkaa ja katselin ruumishuoneen ränsistynyttä pihaa. Siinä tuulessa se vaikutti likaiselta ja pelottavalta. Sirpaleinen betoninen roskakori tupakantumppeja varten, runneltu panssariverkkoaita, murenevat portaat. En tiennyt, kuinka kauan minun piti vielä odottaa. Andrei lähetti tekstiviestin, jossa hän kysyi, mitä oli tekeillä. Vastasin, etten tiennyt, mitä oli tekeillä, vaan odotin vain. Minun käskettiin odottaa. Niin minä sitten odotin.

Äitiä oli piinannut yskä, ja hänen hengityksensä oli rahissut. Nyt haettuani tuhkat pääsin vihdoinkin juttelemaan patologin kanssa perinpohjaisesti. Hän oli nuori, noin kaksikymmentäviisivuotias tyttö, värjätty blondi, jolla oli tekoriipset ja tatuoidut kulmakarvat. Erikoisen siro. Kysyin häneltä, mihin äitini kuoli. Patologi nosti peukalon ja etusormen tekokynnet silmiensä korkeudelle ja näytti minulle keuhkoissa sijainneiden etäpesäkkeiden koon. Sitten hän liikutti sormiaan hieman lähemmäs ja näytti minulle metastaaalien koon selkärangassa vyötärön alueella. Kysyin häneltä, missä kunnossa olivat olleet synnytyselimet, ja hän vastasi, että äidin kohtu ja munasarjat olivat olleet kuin nuorella tytöllä.

Patologi kertoi, että äiti kuoli aivojen turvotukseen. Kun maksa lakkaa toimimasta, kaikki neste kerääntyy ensin keuh-

koihin, valuu sieltä sydämeen ja sen jälkeen aivot lakkaavat toimimasta. Sen pituinen se. Muutaman päivän hän makasi tajuttomana hengityskoneen varassa. Hänellä ei ollut kipuja, lääkarit olivat piikittäneet hänet täyteen kipulääkkeitä.

Viimeinen vuosi oli pelkkää odotusta. Kun äidiltä vielä kemoterapian ja sädehoidon jälkeen löydettiin pieni etäpesäke maksasta, minä aloin odottaa. Hiljalleen kaikki alkoivat odottaa. Mutta kaikki muut odottivat ihmettä. Minä en ihmettä odottanut.

Kuoleman odottaminen vuoden ajan ei ole samanlaista kuin jonkin muun asian odottaminen vuoden ajan. Kuoleman odottaminen vuoden ajan on kuin odottaisi surua ja helpotusta samaan aikaan. Vuosi kuoleman odottamista on pitkä ja tuskallinen aika. Kuoleman odottaminen vuoden ajan ei ole samanlaista kuin muuton tai kirjan ilmestymisen odottaminen. Kuolemaa odottaessa joka minuutti tuntuu mahdollisuudelta ihmeeseen ja vielä löytymättömään onneen. Mutta se ei ole totta. Kuoleman odottaminen on vaivalloista ennenaikaisen surun aikaa. Kun äiti ei enää jaksanut nousta ylös, odotin vielä kaksi viikkoa. Nuo kaksi viikkoa olivat yhtä suurta koettelemuksen aikaa. Loputtoman hiljaisuuden aikaa.

Tasan viikon ajan asuin äidin asunnossa, kun hän teki kuolemaa. Kävin kaupassa ja toin hänelle kukkia ja lahjoja. Joka kerta noustessani rappusia ylös mietin, josko poissa ollessani äiti olisikin päässyt kokonaan pois. Mutta aina hän oli vielä elossa. Hän katseli televisiota silmät ummessa ja oli hiljaa.

Mitä äidin mielessä liikkui, kun hän katseli televisiota ennen kuolemaansa? Yritin arvailla ja kyselinkin häneltä. Äiti ei koskaan kertonut minulle. Öisin me nukuimme vastakkain kuin korttipakan jätkät samalla vuodesohvalla. Minä en nukkunut, vaan kuuntelin hänen hengitystään. Kuuntelin, kun hän teki kuolemaa.

Värjöteltyni aikani ruumishuoneen kuistilla sen viereen ajoi hälytysajoneuvo. Kaksi juroa miestä avasi konepellin. Katso-matta minuun päin he ryhtyivät vetämään vaaleansinisiä kumi-hanskoja käsiinsä. Vasta ohi kulkiessaan he tiedustelivat suku-nimeäni. Kysyin, pitäisikö minun seurata heidän perässään, mutta he vastasivat, että minut kutsutaan sitten.

Elokuivissa vainajia käyvät tunnistamassa vain ne, joiden läheiset ovat kuolleet järkyttävissä olosuhteissa. Heidät on murhattu, he ovat joutuneet auto-onnettomuuteen tai kuolleet sydänkohtaukseen kulkiessaan pitkin katua. En kuitenkaan tiennyt, että tunnistamista vaaditaan silloinkin, kun läheinen ihminen kuolee sairaalassa tai kotona. Nykyään tiedän, että hau-tausurakoitsijat vaativat tällaista menettelyä. He pelkäävät arkut-tavansa väärän henkilön. Heidän on pakko varmistaa.

Vaaleansiniset kumihanskat käsissään mies kurkisti oven takaa ja huusi minua. Heitin puoliksi poltetun savukkeeni pois ja menin sisään. Aulassa kylmäkaappien rivistön vieressä paa-reilla lepäsi kasa paksua mustaa sellofaania. Siirryin kauemmas. En halunnut enkä voinut mennä lähemmäksi. Minua pelotti. Jäin seisomaan paikoilleni ja aloin odottaa. Vaaleansinisiin han-sikkaisiin pukeutunut mies paljasti äidin ruumiin lantiota myö-ten. Äidin pää oli kääntynyt pois päin, enkä nähnyt hänen kas-vojaan. Mutta tunnistin äidin pitkästä kyynärvarresta, joka ret-kotti hänen rinnattoman rintakehänsä päällä. Hän oli väriltään kuin vanha ylikypsä sitruuna. Tunnistin korvan ja hänen leuka-luunsa terävän kaaren. Minullakin on tuollainen leuka, tuollai-nen korva ja tuollainen nenä. Tunnistin hänen hiuksensa, jotka olivat harmaantuneet huopuneen villan värisiksi.

Menettely edellytti kuitenkin yksityiskohtaisempaa tunnis-tamista. Vaaleansinisillä kumihanskoillaan mies kohotti äitini päätä. Hän nosti sen ylös kuin raskaan, kovan vesimelonin ja käänsi kasvot kohti minua. Sellofaanikalvo kahisi karheasti. Näin äidin kasvot. Ne olivat rauhalliset.

Sanoin kyllä, se on äiti. Sitten mies vaaleansinisissä hansikkaissa pakkasi hänen ruumiinsa takaisin, ja toinen mies vaaleansinisissä hansikkaissa pyysi minua siirtymään rautakantisen pöydän luo ja allekirjoittamaan asiakirjan. Asiakirja oli painettu harmaalle kirjoituspaperille. Mustekynä oli tavallinen, siinä oli läpinäkyvä runko ja sininen pureskeltu korkki. Samanlaisia kyniä äiti osti minulle koulun markkinoilta syyskuun ensimmäisenä päivänä. Allekirjoitin asiakirjan ja läksin ulos tuuleen.

Patologityttö oli sydämellinen. Hän johdatti minut toimistoon ja sulki oven varovasti perässämme. Hän kuvaili äidin ruumista kuin olisi ollut pikku pioneeri ja häntä olisi pyydetty näyttämään Kongon ja Kiinan pääkaupungit maailmankartalta. Kiitos, sanoin. Ole hyvä, hän vastasi. Kävelin ohi kylmäkaappien rivistön, ohi jonoon kasattujen parien. Yhdellä niistä oli toissa päivänä maannut äidin ruumis. Nyt äidin ruumis oli anonyymiä tuhkaa suljetussa kapselissa. Siinä ei enää ollut etäpesäkkeitä, eikä kainaloon asti ulottuvaa rajua arpea leikatusta rinnasta. Ei terävää nenää ja eikä kauniita käsivarsia. Ei myöskään leukaa.

Kävelin ulos betonisen roskakorin luo ja katselin sairaalaa ympärilläni. Enää ei ollut tuulta. Ei ollut ilmaakaan. Yksi miehistä vaaleansinisissä hansikkaissa seisoi kuistin luona ja tupakoi. En tervehtinyt häntä, hän ei muistaisi minua kuitenkaan. Hän seisoi siinä ja tupakoi, kunnes kännykkä hänen taskussaan pärähti soimaan. Sitten hän heitti tupakantumpin pois, hylkäsi puhelun, nousi kuistille ja käveli ohitseni sisään ruumis-huoneelle.

Minä seisoin siinä vielä hetken. Halusin muistaa tämän paikan. Halusin muistaa tämän paikan, painaa sen mieleeni samalla tavalla kuin muistellaan kauniita maisemia, vaikka se olikin ruma. Se oli kuitenkin tärkeä. Ja se, kuten mikään muukaan tärkeä paikka, ei mahtunut sisimpääni.